

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان گلستان شهر گرگان مؤسسه آموزش عالی الزهرا (سلام الله عليها) گرگان

عنوان

اراده الهی از دیدگاه ابن سینا و اسپینوزا

استاد راهنما

دکتر حسن جعفری

نگارنده

سارا برومند نامقی

سال تدوین

۱۴۰۱

بسم الله الرحمن الرحيم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارزم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارهران

تحمیدیه

پروردگارا به پیشگاه پاک و مقدست تقدیم میدارم که بندگی فقط و فقط تو را سزد. آنچه داده ای بیش از شایستگی من است، گرچه درخور بخشندگی توست؛ پروردگارا سپاس می گویمت که بر من منت نهادی و خلعت تحصیل بر من پوشاندی؛ چه زیباست ستایش خالق، او که زندگی می کنیم برای وصالش درحالی که تقدیر از مخلوق جنبه ای از ستایش خالق است.

تقدیم به

پدرم به استواری کوه، مادرم به زلالی چشمه و همسرم به صمیمیت باران.

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارهران

۳۰. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، جلد ۱، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران. ۱۳۷۲.
۳۱. دادجو، ابراهیم، ترجمه الهیات شفا، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۸، ص ۲۹۷.
۳۲. ذبیحی، محمد، فلسفه مشاء با تکیه بر اهم آراء ابن سینا. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، ۱۳۸۶ ش.
۳۳. راغب اصفهانی، ابوالقاسم، المفردات فی غریب القرآن، جلد ۱، چاپ اول، دمشق-بیروت: انتشارات دارالعلم- دارالشامیه. ۱۴۱۲ ق.
۳۴. ربانی گلپایگانی، علی، جبر و اختیار، بحث‌های استاد جعفر سبحانی، قم: موسسه تحقیقاتی سیدالشهداء، ۱۳۶۸.
۳۵. رحیمیان، سعید، مجموعه مقالات پیرامون فلسفه غرب، چاپ دوم، قم: بوستان کتاب قم، ۱۳۸۶.
۳۶. راجر، اسکورتین، اسپینوزا، ترجمه اسماعیل سعادت، تهران، طرح نو، ۱۳۷۶.
۳۷. زوزنی، حسین، المصادر، ذیل جبر، به کوشش تقی بینش، مشهد، ۱۳۴۵.
۳۸. سیاح، احمد، فرهنگ بزرگ جامع نوین (ترجمه المنجد) تهران: اسلام، ۱۳۸۴.
۳۹. سعیدی مهر، محمد، آموزش کلام اسلامی، جلد ۱، قم: موسسه فرهنگی طه، ۱۳۷۷.
۴۰. سجادی، جعفر، فرهنگ علوم عقلی، تهران: کوش، ۱۳۷۳.
۴۱. سبحانی، علیرضا، راه سوم میان جبر و اختیار، چاپ اول، قم: موسسه امام صادق، ۱۳۹۱.
۴۲. _____، فرهنگ اصطلاحات و تعبیرات عرفانی، چاپ هفتم، تهران: طهوری، ۱۳۷۰.
۴۳. شهرستانی، محمد، الملل و النحل، جلد ۱، به کوشش محمد سید کیلانی، بیروت، ۱۳۸۱ ق.
۴۴. شیخ الاسلامی، سیداسعد، سیری اجمالی در اندیشه‌های کلامی اشاعره و معتزله، چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۷.
۴۵. شمس، سیدحسین، الامر بین الامرین، چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵.
۴۶. صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه، جلد ۶، داراحیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۱۰ ق.
۴۷. _____، خلق الاعمال، تهران: منشورات الحکمه. ۱۴۱۷ ق.

۴۸. طه‌وری، مه‌روش، آشنایی با ابن‌سینا، تهران: نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۹۳.
۴۹. طباطبایی، محمدحسین، نه‌ایه‌ الحکمه، شرح و ترجمه علی شیروانی، جلد ۳، چاپ ششم، تهران: الزهرا، ۱۳۸۳.
۵۰. _____، المیزان، جلد ۱۶، قم: بنیاد علمی و فکری علامه طباطبایی، ۱۳۶۳.
۵۱. علامه فلسفی، احمد، باروخ اسپینوزا-فیلسوف مشهور هلندی، چاپ اول، انتشارات فراروانشناسی، ۱۳۹۹.
۵۲. فخری، ماجد، سیر فلسفه در جهان اسلام، ترجمه گروهی از مترجمان، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۲ ش.
۵۳. فاضل، محمود، معتزله، تهران: انتشارات حکمت، ۱۳۶۴.
۵۴. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، جلد ۳، چاپ هفتم، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۶.
۵۵. قربانی، ابوالقاسم، زندگینامه ریاضیدانان دوره اسلامی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵ ش.
۵۶. کرجی، علی، اصطلاحات فلسفی و تفاوت آنها با یکدیگر، چاپ دوم، قم: بوستان کتاب قم، ۱۳۸۱.
۵۷. کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، جلد ۱، تهران: انتشارات علمیه اسلامی، ۱۳۹۸ ق.
۵۸. کاپلستون، فردریک، تاریخ فلسفه (یونان و روم) ترجمه جلال‌الدین مجتبوی، جلد ۱، بی‌جا، بی‌تا.
۵۹. مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن، جلد ۱، تهران: مؤسسه الطباع و النشر، ۱۴۱۱ ق.
- مطهری، مرتضی، الهیات شفا، جلد ۲، حکمت، ۱۴۰۰.
۶۰. _____، انسان و سرنوشت، جلد ۱، حکمت، ۱۳۸۱.
۶۱. _____، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، چاپ دوم، جلد ۱، بی‌جا، انتشارات صدرا، ۱۳۷۰.

۶۲. مصباح یزدی، محمدتقی، آموزش عقاید، جلد ۱ تا ۳، چاپ سیزدهم، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۸۳.

۶۳. _____، آموزش فلسفه، جلد ۲، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۱.

۶۴. مجتبیائی، فتح الله، ابن سینا ادبیات، زبان شناسی و آثار فارسی، دائرة المعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، تهران، جلد ۴، ۱۳۷۰ ش.

۶۵. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، جلد ۴، چاپ اول، بیرون: موسسه الوفا، ۱۴۰۴ ق.

۶۶. نیشابوری، قطب الدین، الحدود، به کوشش محمد یزدی، جلد ۱، قم ۱۴۱۴ ق.

۶۷. نفیسی، سعید، زندگی، آثار و افکار حکیم ایرانی ابن سینا، چاپ اول، بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه، ۱۳۸۸.

۶۸. نجم آبادی، محمود، تاریخ طب در ایران پس از اسلام، جلد ۲، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۵ ش.

مقالات

۱. امامی جمعه، سید مهدی، حداد، وحیده، تحلیل فاعلیت و عنایت در متافیزیک افلاطونی و ارسطوی وینوی، فصلنامه الهیات تطبیقی، سال چهارم، ۱۳۹۲، شماره ۱۰.

۲. برنجکار، رضا، نتایج اخلاقی و حقوقی نظریه فلسفی اسپینوزا، اندیشه های حقوقی، سال اول، ۱۳۸۳، شماره ۴.

۳. توازیانی، زهره، مقایسه دیدگاه ابن سینا و اسپینوزا در نسبت عقل، اراده و اختیار به خدا. فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، شماره ۲۴، ۱۳۸۶، ص ۱۳۸۶.

۴. حسن زاده، صالح، بررسی و نقد الاهیات لایب نیتس. حکمت و فلسفه، بی تا، شماره ۲۰.

۵. خدری، غلامحسین، تحلیل مسئله شر ادراکی از منظر ملاصدرا، فصلنامه علمی پژوهشی حکمت صدرایی، سال دوم، ۱۳۹۳، شماره دوم.

۶. دیباجی، علی، نسبت ابن سینا و فلسفه مشاء (معناشناخت تاریخی اصطلاحی مشائی)، تاریخ فلسفه، سال ششم، ۱۳۹۴، شماره سوم.

۷. ذبیحی، محمد، ذوفقاری، شهاب الدین، بررسی اشکال‌های فخر رازی بر دیدگاه‌های ابن سینا در اراده و فاعلیت الهی، پژوهش‌نامه فلسفه دین (نامه حکمت)، سال نهم، ۱۳۹۰. شماره یکم.
۸. رسولی، زهرا، علمی، محمدکاظم، بررسی تطبیقی اراده الهی در فلسفه اسپینوزا و استاد مطهری، مطالعات اسلامی: فلسفه و کلام، سال چهارم، ۱۳۸۷، شماره پیاپی ۸۱/۲.
۹. میر فتاحی، سید عقیل، مرادخانی، علی، اکبری، رضا، قضا و قدر از نظر ابن‌سینا و فخر رازی، دوفصل‌نامه علمی-پژوهشی انسان‌پژوهی دینی، سال چهاردهم، ۱۳۹۶، شماره ۳۸.
۱۰. عابدی‌شاهرودی، علی، ادوار و اصول فلسفه مشا، کیهان اندیشه، ۱۳۷۴، شماره ۵۹.
۱۱. عبادیان، محمود، جبر و اختیار در اندیشه اسپینوزا، نامه مفید، ۱۳۸۲_شماره ۳۶.
۱۲. فرمانیان، مهدی، حجت خواه، حسین، واکاوی اراده الهی در اندیشه فلاسفه و متکلمان اسلامی با تأکید بر مدرسه کلامی بغداد و حله، فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه نوین سال یازدهم، ۱۳۹۴، شماره ۴۰.
۱۳. ذوفقاری، شهاب‌الدین، اراده و فاعلیت الهی در قرآن و مقایسه آن با آراء ابن سینا و ملاصدرا، پایان نامه دکتری دانشگاه قم، ۱۳۹۰.

منابع لاتین

1. Colerus J, (1706). , The Life of Spinoza, London, P.388.
2. Edwin, C, (1988). Spinoza, The Collected Works of Spinoza, Princeton, Princeton University Press, p79.
3. Elwes, R.H.M (1933). Spinoza, philosophy of Benedict De Spinoza, New York, Tudor Publishing Co, p.118.
4. Hoffman J. & Rosenkrantz S. G. (2002). The Divine Attributes, New Jersey: Blackwell Publisher. p. 34.
5. Kashap, S (1970). Spinoza and Moral Freedom, Albany, State University of New York Press. P154.
6. Lloyd, G, (1996). Spinoza and the Ethics, London: Routledge philosophy guidebooks. 1996:30-31.
7. Frederick, P, (1996). Spinoza, His Life and Philosophy, New York, P.11.
8. Ratner, J, (1966). The Philosophy of Spinoza, New York, P.18.

9. Spinoza, B, (2002). Complete works, with translations by Samuel Shirley, edited with Introduction and Notes, by Michael L. Morgan, Hackett publishing company, Inc, Cambridge, P.217.
10. _____, (1927). The letters, edited by a wolf, London, P.294-295.
11. Spinoza, B, (1952). Ethics, intrans. w. H. white. Great Books of the western world. Vol, 31. Descartes, Spinoza. Chicago: Encyclopedia Britannica, P.355.
12. Durant, W (1951). The Story of Civilization, New York, 1951, P.149.
13. Wolf, A (1934). the philosophy of Spinoza, vol I and II, Harvard, 1934, P.413-416.